

nem mehet el ennyire. A milieut, korhangulatot, amint ez az író *formáira* befolyást gyakorolt, minden-
esetre rajzolni kell az irodalomtör-
téneteknek, de nem azért, hogy az író-
ból, mint adatgyűjteményből követ-
keztesen amarra, hanem megfor-
ditva. Szóval — ellentétben a taine-i
módszerrel — nem művelődéstörté-
neti, vagy korpszichológiai doku-
mentumnak kell tekinteni a műalko-
tást, hanem a műalkotás formai vizs-
gálatát kell kutatásai centrális fel-
adatává tennie.

Ehhez azonban bevezető lépésül a *forma* fogalmának tisztázása szüksé-
ges. Mert a forma nem pusztán kül-
sőség, technika (bár néha ez is
hozzátartozik), hanem a művészi
megformálásnak, a nyers élmény-
anyagot rendbeszorító tevékenység-
nek mélyebben artistikus munkája.
A belső formának fogalmát, úgylát-
szik, Alszeghy Zsolt elméletileg még
nem tisztázta maga előtt. Az élmé-
nyül szerzett alakítatlan anyag kö-
zött egyfelől és a technika közt más-
felől, szóval a tárgy és a külső forma
között álló annyira lényeges, az eszté-
tikai és irodalomtörténeti tekintet
számára egyaránt annyira jelentős
középpojtságot, a belső formát nem
akarja észre venni. Erre látszik mu-
tatni két megjegyzése. Az egyik így
szól: „Jelentős költővé csupán alak-
formáló vagy mesebonyolító ügyes-
sége senkit sem tehet...”, író és író
között ugyanolyan rangfokozat van,
mint művész és iparművész között,
és ez a rangfokozat egyen nyug-
szik: az emberformáló erőn.“ Felfo-
gására másik idevágó megjegyzése
még jellemzőbb: „A kritikusknak, aki
egy lírikus esztétikai értékét akarja
lemérni...”, rekonstruálnia kell a
költő művészi elméletét, bár az sok-
szor öntudatlan a művészen, vizs-
gálnia kell a művészi elvek meg-
valósításának eredményfokát...“
(Aranyiszavak! Kár, hogy nem ezek
szerint dolgozik Alszeghy. Ennek a
kutatás elvnek helyes megvalósítását
már csak a történelmi folytonosságba-
illesztés választaná el az igazi iro-
dalmótörténettől. Amit azonban tovább
mond, az az anyag és technika kizá-
rólagos kettősége miatt megint nem
ad helyet a leglényegesebb közbeeső
harmadiknak.) „Nem lehet komoly
kritika az, amely a tájkép előtt csak
ennyit tud konstatálni: Jaj, milyen
szép a rhododendronos kert! — sem

az, amely csak a derűs és borongós
hangulatot látja meg, de még ke-
vésebbé az, amely csupán a techniká-
nál marad.“

Pedig kár, hogy ez elméletnél és a
belőle fakadó módszernél Alszeghy
nem akar tovább jutni. Tanulmá-
nyainak egy pár lapja arra mutat,
hogy finom érzéke van az irodalmi
alakiság iránt. Hogy Rákosi Viktor
műveiben legtöbbször humoreszkek
egybefűzése szélesedik regénnyé, hogy
Szemere Györgynek a jellemek vál-
tozásának bemutatására nincs tehet-
sége, s ezért azok az alakjai a legjob-
bak, akik készen lépnek elénk, — ezek
igazán értékes megfigyelések. Sok
termékeny gondolata van a novellá-
nak ú. n. *rajz* formájáról, valamint
Tarczai Györgynek nyelvéről és stí-
lusáról is. Kétségtelen, hogyha Al-
szeghy ezeket a szempontokat tenné
vizsgálódásainak uralkodó elemévé,
akkor a maga nagy olvasottságával,
lelkiismeretes alaposágával és árnya-
latokat is észrevevő szemével a ma-
gyar irodalomtörténeti kutatást je-
lentékeny mértékben fejleszthetné to-
vább.

Könyvét így is érdemes és kelle-
mes olvasni. Herczeg Ferencről, Rá-
kosi Viktorról, Szemere Györgyről,
Kozma Andorról, Sajó Sádorról, Á-
prily Lajosról és Reményik Sándorról
több érdekes megfigyelése van, s e
megfigyeléseket előkelő és hajlékony
stílussal tudja előadni. Az sem utolsó
érdeme könyvének, hogy felhívja a
figyelmet olyan írókra is, akiket az
irodalomtörténeti köztudat a maguk
való értékénél kisebb figyelemben ré-
szesített: bővebben foglalkozik Do-
monkos Istvánnal, Tarczal György-
gel és Móra Ferencsel.

... Alszeghy esszgyűjteményével
szemben ez ismertetésnek kifogásai
talán túlságosan elméletieknek, s
éppen ezért gáncoskodóknak látsza-
nak. De úgy képzeljük, hogy csak
olyan könyv hív ki az olvasóból al-
méleti és módszertani vitákat, amely-
nek szerzője számottevő tehetség.

Galamb Sándor.

Egy posthumus könyvről. (Ko-
ronghi Lippich Elek: *Versek*. Kozma
Andor előszavával.) Könyvbarátok-
nak szánt, finom kiállítású, vékony
füzetben közműveltségi életünk egyik
érdemes munkásának verses hagyaté-
kát gyűjtötték egybe kegyeletes
kezek. E százegynéhány rövidke,
epigrammai fogalmazású gondolat-

költeménynek elhúnyt szerzője kora ifjúságában Kadocsa Elek írói névvel — nem sikertelenül — kísérletezett a líra területén; szépirodalmi lapjaink szívesen közölték ép nyelv-érzékű, formás költeményeit. Közéleti tevékenysége idején már gyéribben keresett nyilvánosságot lírai megnyilatkozása számára; ezek egy-egy gyűjteményét meg éppen csekély példányszámú, baráti körnek szánt kiadványokban jelentette meg.

Utolsó éveit súlyos betegen Meránban töltötte. Szenvedéseit még az is súlyosbította, hogy ez évek egybeestek hazánk leromlásának gyötrelmes időszakával. Kétségbeesésében ifjúkori eszményéhez, a lélek és nyelv művészetéhez fordult megváltásért; előttünk fekvő füzetek arról tanuskodik, hogy nem hiába.

Kozma Andor — ki az előszóban meleg szeretettel emlékezik meg elköltözött barátjáról — megemlíti, hogy a Meránból neki küldött emberi s hazafiúi gyötördésekben fogant lírai verseit Lippich nem akarta s nem is engedte meg nyilvánosságra hozni, Sebeit férfias büszkeséggel és szemérmel titkolta (Kozma ismerőseinek ebben aligha nehéz megtalálniok baráti vonzalmuk alapját).

E hagyatékában maradt kis költemények már az egységüket visszanyert, Istenben megbékélt, s az emberi félszedségeket érett elmével megértő s megbocsátó férfiu erős közvetlenségű s kifejezésben is szerencsés tömörségű vallomásai. Értékben bizonyára különböznek, de még a művészileg gyengébb darabok is nyújtanak egy-egy vonást a szerzőjükről bennünk fokozatosan kialakuló, rokonszenves képhez. A kvietizmus egy nemével szemléli „e világi üzlet”-et, de a nyugodt felszín alatt finomabb érzék multhatatlanul felfedezi az őszinte lírai megilletődést. A könyv egyik legszebb darabjában, *Az élet dalában*, egy halk, panaszos kérdéssel többet mond, mint akárhány hosszadalmas áradozás az élet örömtelenségéről:

Megérkezéskor bölcsődal köszönt,
S ha távozunk, zeng temetési ének.
Bölcsőtől sirig mégis mért van oly
Kevés dala az ember életének?

A humornak sincs merőben híjával. A bölcsesség megtanítja mosolyogni azokon, kiket humor nélkül csak megvetni lehet. Ily derűs pillanattfelvételt készít pl. az üres locso-göről:

Napkelet.

Szaladjunk! Ó jaj — jön Beszédes úr!
Rettentő ember, vinné el a gölyát!
Ha elfog, estig nem fogy ki a szóból!
— mert soh'sincs semmi mondanivalója.

Ebben — s a kötet nem egy lapján — egy kissé fülünkbe cseng a jóbarát: Kozma Andor stílusa is. Rajta kívül formanyelv dolgában mintha még Bárd Miklós hagyott volna észrevehetőbb nyomokat Lippich költészetén.

Velős rövidséggel s resignált hangjával az egész kötetkét az alábbi két sor jellemzi legjobban, mely bizvást mottója lehetne a gyűjteménynek:

Hogy lesz? mint lesz? Hiába kérdezel.
— Nyil vagy. Kilöttek. Majd beérkezel.

A *Későre jár* című záróverset („Behajtom már a könyvemet. Elég volt. Későre jár, pihenni vágyom.” stb.) nem lehet megindulás nélkül olvasni. Benne igazi férfi búcsúzik az élettől. S könyvét behajtvá, mi is azzal a benyomással búcsúzunk tőle, hogy nem tehetségtelen lírikussal s valódi úri lélekkel társalkodtunk.

Rédey Tivadar.

Külföldi regények. (Francis James: Három különös leány regénye. Jean Mistler d'Auriol: A mult szerelmese.)

Jammestól három hosszabb novellát fordított le Kállay Miklós. Fordításán és bevezetésén, melyben finoman utánozza Jammes stílusát, meglátszik, hogy lelkesedik az érdekes délfrancia költőért. Lelkesedésén nem csodálkozunk, mert ez a három novella valóban művészi munka. Tárgyai nem igen vonzóak: az első nagyon bizarr és kivételes lélektani eset s éppen kivételességénél fogva hagy hidegen, a második a szabad szerelem dicsőítése, tehát tétele nem új és nem igaz, a harmadik egy nagyon szép kis sánta leány szerelme és lemondása. De nem is a tárgy fontos Jammesnél, hanem a milieurajz szépsége s az előadás különös bája és művészete. A Pyreneusok vidéke természeti képeinek keretében régi arisztokrata kastélyok életét varázsolja elénk megkapó hangulatossággal s lakóikat a rajongásig vallásos, szenvedélyes és néha külöNKÖDŐ férfiakat és nőket, a francia és spanyol vér ez érdekes keverékeit.

Előadása különös, itt-ott talán modorosnak tetsző, de általában